

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงปรารภถึงฐานะหรือกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำในพระศาสนา มี ๒ ประการ คือ คณธรรมาและ วิปัสสนาธุระ^๑ การเรียนนิกายหนึ่งก็ดี สองนิกายก็ดี จบพระพุทธวจนะคือพระไตรปิฎกก็ดี ตามกำลังสติปัญญาสามารถของตนแล้วทรงจำบอกพุทธวจนะนั้น ชื่อว่าคณธรรมา ส่วนการเริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในอรรถาภิธานวิปัสสนาทำติดต่อกันต่อเนื่องจนถึงพระอรหันตผลของภิกษุที่มีความประพฤติกเล่องแคล่วยินดีในเสนาสนะที่สงัดชื่อว่า วิปัสสนาธุระ^๒

เมื่อพระภิกษุสำเร็จการศึกษาปฏิบัติในสำนักของพระบรมศาสดาแล้ว จึงทรงตรัสให้แยกย้ายกันออกไป เพื่อประกาศพระสัทธรรมจากนั้นอารามต่างๆ จึงได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พำนักถวายสมเด็จพะบรมศาสดา หมู่พระมหาสาวกและพระสาวกทั้งหลาย ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ริเริ่มถวายวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาซึ่งก็คือวัดเวฬุวันวิหาร^๓

การศึกษาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ ระบุกำหนดทิศทางของการให้การศึกษาต้องก่อให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” ส่วนในคณะสงฆ์มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีกฎหมายธรรมนูญฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ มีเนื้อหาสาระในการกำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ ๖ ด้าน ที่จะ เป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่การเพื่อความเรียบร้อย งดงาม๑ การศาสนศึกษา๑ การศึกษาสงเคราะห์๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา๑ การสาธารณูปการ๑ และการสาธารณสงเคราะห์๑ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒ ส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ กล่าวไว้ว่า “การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

พระสงฆ์และวัดเป็นองค์กรสำคัญ ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง เหมาะสมสอดคล้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะพระเป็นผู้อบรมให้ธรรมะ ซึ่งสามารถให้ผลได้ทั้งโลกียะและโลกุตระ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติ และด้านปฏิบัติแก่ประชาชนทุกคน มีส่วนใกล้ชิดกับสังคม เอื้อประโยชน์ทาง

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พระธัมมปฎิธกถา แปลภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๒๕๓๖), หน้า ๑๐

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑/๑๑๗-๑๑๘ และดูรายละเอียดในสุริย์ มีผลกิจ และ วิเชียร มีผลกิจ, พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมพิวเตอร์ จำกัด ๒๕๔๕), หน้า ๗.

ธรรมอันเป็นสาธารณะสมบัติสงเคราะห์ชุมชน และสังคมส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปการ โดยมีการร่วมมือประสานงานเผยแผ่ธรรมะผูกสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนและสังคมซึ่งเกี่ยวเนื่องกันใน พระพุทธศาสนาตลอดทั้งชีวิตตั้งแต่เกิดจนดับไป

สภาพทางจิตใจของมนุษย์เราจะเสื่อมโทรมลง ถ้าไม่ได้รับการประคับประคองดูแลจิตใจ ในตนเอง ส่วนมากพุทธศาสนิกชนมักจะยึดติดกับปัจจัยทางวัตถุที่ดูเหมือนอยู่ใกล้สังคม ปัจจุบันนี้มี ปัญหาตามมามากมายเนื่องจากบุคคลทั้งหลายเกิดสภาวะเครียดทางจิตใจ ไม่สามารถหาทางออกได้ อีกทั้งไม่มีความรู้ในทางธรรมและชาติที่พึงทางใจ รวมไปถึงขาดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการดูแลรักษา จิต ซึ่งผลก็คือทำให้ห่างจากการพิจารณาสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงไกลจากความเป็นจริงไป ทุกขณะ ที่จะนำตนให้ถึงความพ้นทุกข์ได้ การศึกษาอบรมและการเผยแผ่ศาสนาธรรม รวมทั้งความ เข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญของชุมชนและสังคม ในการเป็นแนว ทางการดำเนินไปสู่ความสงบสันติสุขทั้งกับตนเองและผู้อื่น ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้ความสนใจ สนับสนุนการปฏิบัติธรรมมาตลอด โดยออกระเบียบเพื่อส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัด รวมทั้งกรมการศาสนาได้ค้นหาและคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นประจำจังหวัด เพื่อ ประชาสัมพันธ์รณรงค์ส่งเสริมและสร้างภาพพจน์ภาพนา ด้านของปัญหาในการบริหารจัดการสำนัก ปฏิบัติธรรมในปัจจุบันนั้น หลายสำนักต้องการที่จะพัฒนาให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด หรือพัฒนาให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมในการรองรับพระภิกษุและผู้ปฏิบัติ หากแต่ผู้บริหาร งานวัดส่วนใหญ่ยังไม่มีวิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ในการปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้สำนักปฏิบัติ ธรรมเหล่านั้นเป็นที่สัปปายะเหมาะสม เช่น การพัฒนาด้านสถานที่ ด้านวิทยากร ด้านการบริหาร จัดการ ฯลฯ เป็นต้น เพื่อรองรับสาธุชนที่ต้องการเข้ามาศึกษาธรรมและปฏิบัติภาวนาเพื่อประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการส่งผลให้เกิดความสงบสันติสุขต่อสังคม ต่อประเทศชาติได้อย่างมั่นคง ต่อไป

วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเดิม เป็นอารามหลวงชั้นเอกฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานมาตั้งแต่สมัยอยุธยาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่ง ในปัจจุบันนี้ได้มีท่านพระครูเกษมธรรมทัต เป็นเจ้าอาวาส ท่านได้เห็นความสำคัญของการศึกษาอบรม และเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้วยการนำปฏิบัติในแนวทางวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งแต่เริ่มเดิมทีมีผู้สนใจปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานไม่มาก ต่อมาเมื่อหลายๆ ท่านได้สัมผัสกับความสงบและสว่างทางปัญญา จึงได้พา กันมาปฏิบัติโดยการบอกต่อ และจากการได้ฟังธรรม และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามแนวหลัก สติปัฏฐานสี่ เพื่อการพัฒนาสติปัญญาในทางธรรม ปัจจุบันจึงได้มีผู้สนใจใฝ่ธรรมมาปฏิบัติกันเป็น จำนวนมาก ทางวัดจึงควรดำเนินการวิจัยสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อหาจุดบกพร่อง ปัญหา อุปสรรค และโอกาสในการพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการบริหารงานวัดมเหยงคณ์ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อรองรับการผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ตามแนวทางแห่ง สติปัฏฐาน๔ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ ของมหาเถรสมาคมอีกด้วย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นพระภิกษุซึ่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการบริหารวัดมเหยงคณ์จึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยได้นำสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกรณีศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบองค์ประกอบ และปัจจัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนาวัดมเหยงคณ์ โดยการสรุปการศึกษา รวบรวมเอกสาร แจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก สอบทวนสิ่งที่ได้จัดทำ และจะทำต่อไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ และได้รูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบันต่อไป.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อการศึกษาผลการดำเนินงานการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อเจ้าอาวาสและพระสังฆาธิการ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ผลการดำเนินงานการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เราจะพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมโดยการทำ SWOT Analysis และการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมใน ๓ ด้านคือ ๑.ด้านสถานที่ ๒.ด้านวิทยาการ และ๓.ด้านการบริหารจัดการ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรม ทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ณ สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป/คน^๓

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่สำนักปฏิบัติกรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมระยะเวลาทำวิจัย ๗ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ กลยุทธ์ หมายถึง หลัก แนวทาง วิธีการที่ทำให้สำนักปฏิบัติธรรมประสบผลสำเร็จ

๑.๕.๒ การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ให้มีระบบการจัดการเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูง

๑.๕.๓ สำนักปฏิบัติธรรม หมายถึง สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๔ กลยุทธ์การบริหารจัดการ หมายถึง รูปแบบการตัดสินใจในการจัดการและการดำเนินการที่จะเป็นตัวกำหนดผลการปฏิบัติงานในระยะยาวของสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์

๑.๕.๕ การบริหารจัดการด้านสถานที่ หมายถึง การบริหารจัดการสถานที่ภายในสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๖ การบริหารจัดการด้านบุคลากร หมายถึง การบริหารจัดการบุคลากรทั้งพระภิกษุสงฆ์ สามเณร แม่ชี อุบาสก และอุบาสิกาภายในสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๗ การบริหารจัดการด้านการบริหารงาน หมายถึง การบริหารจัดการภายในสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^๓อ้างอิงจากสถิติผู้บวชนกขัมภมภานาในวันสำคัญประจำปี พ.ศ.๒๕๕๕ วัดมเหยงคณ์ ต.หันตรา

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบผลการดำเนินงานการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๒ ทำให้ทราบถึงวิธีพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติ
ธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๔ ทำให้ได้รูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมและ
สอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน